

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Får Døve rettighetene de har krav på ut ifra FNs konvensjoner?

Ramsdal, Magnus

Totalt antall sider inkludert forsiden: 24

Molde, 03.06.2020

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Siv Elin Nord Sæbjørnsen

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 03.06.2020

Antall ord: 5931

Sammendrag

Denne oppgaven handler om døves rettigheter i Norge, ut ifra FNs konvensjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Den skal se på om disse blir møtt, og om mulige fremgangsmåter for å bedre situasjonen. Norge ratifiserte CRPD i 2013, men har ikke implementert den inn i Norsk lov. Norge mener at norsk lov dekker punktene i konvensjonen nokk allerede. Men når FN ga rapport til Norge om CRPD, fikk Norge mye kritikk. Det er forskjeller på hvordan saker behandles rundt i landet. Norsk døveforbund (NDF) skrev også en rapport til Norge om CRPD. Her går de inn på hvordan det er flere områder som Norge ikke følger CRPD. Dette er for eksempel løsningen med tolk. Da det ikke er klare retningslinjer på hvem som skal betale for det. Det er også bare på dagtid dette er tilgjengelig. Så hvis døve vil ta del i andre aktiviteter på kveldstid, er det ikke lett for dem å kunne kommunisere.

Døve har flere kamper som kjempes for å bli anerkjent, og for å kunne ha den makten de har rett til. Med å ha følelsen av å ikke ha de samme rettighetene som alle andre kan gjøre det slik at man ikke føler seg anerkjent. Dermed er det viktig å påvirke Norge slik at døve har de samme rettighetene som alle andre. Med å engasjere seg politisk, eller bli med i organisasjoner, kan føre til at det blir en forandring. I mai 2020 kom det et nytt lovforslag, som handler om tegnspråk. Dette kom frem på grunn av at personer og organisasjoner engasjerte seg.

Det er flere områder som Norge kan forbedre seg på, derfor er det viktig å sette lys på denne saken. Med å spre ordet om hva døve trenger, og kunne påvirke samfunnet slik at dette hender, kan gjøre at døve får et med selvstendig og fullt liv.

Summary

This assignment is about deaf rights in Norway, based on the UN's convention on the rights of persons with disabilities (CRPD). It will look at if these are met, and about possible methods to better the situation. Norway ratified CRPD in 2013 but has not implemented them into Norwegian law. Norway says that Norwegian law already covers the convention

enough already. But when the UN gave Norway a report about the CRPD, they got a lot of critique. There are differences on how cases are handled around the country. Norwegian deaf federation (NDF) wrote a report to Norway about CRPD. Here they write about how there are many things that Norway do not follow from the CRPD. One example is sign language translators. There are no clear guidelines about how who should pay for it. The translator is also only available during the daytime. So, if a deaf person wants to participate in an activity during the evenings, it is not easy to communicate.

Deaf have many confrontations that need to be fought to become acknowledge, and to get the power they have the right to. Having the feeling of not having the same rights as everybody else, can make them not feel acknowledge. Therefore, it is important to influence Norway, so that deaf people can have the same rights as everybody else. To participate in politics, or join an organization, can lead to a change. In May 2020 there came a proposition to a new law, that is about sign language. This came because people and organizations engaged the government.

There are several areas thar Norway need to improve on. Therefore, it is important to shed a light on this situation. By spreading the word about what deaf needs, and to influence the society so that it changes, can make deaf people get an more self-sufficient and full life.

Innhold

1.0	Innledning	1
2.0	Metode.....	1
3.0	Teori	2
4.0	Drøfting	9
5.0	Konklusjon.....	14
6.0	Litratur.....	15

1.0 Innledning

I 2013 ratifiserte Norge Konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Denne oppgaven skal se på om Norge har greid å gjøre det slik at disse rettighetene blir møtt. Spesifikt det døve samfunn. Norsk døveforbund, døve selv, pårørende og andre liknende organisasjoner og personer kjemper for deres sak. Er det slik at Norge har bra nok tilbud for personer som ikke har hørsel. Eller er det fortsatt utfordringer i samfunnet som gjør at døve ikke kan leve et liv der deres menneskerettigheter blir møtt. I mai 2020 ble det lagt frem et forslag til ny språklov i Norge. Dette kom ganske sent i oppgaveskrivingen, og dermed blir noe av teksten muligens utdatert. Men den har blitt implementert til en viss grad inn i teksten.

Den første delen av oppgaven går gjennom metode, for innsamling av data. Deretter kommer en teoridel, som forklarer teori som kommer til å bli tatt opp i drøfting. Drøftingen er delt i to. Den første delen tar for seg hvordan situasjonen i Norge er i dag. Den andre tar for seg hvordan dette kan forandres. Til slutt kommer det en konklusjon av oppgaven.

2.0 Metode

Denne oppgaven startet med å søke etter litteratur på nett. I starten leste jeg rundt på forum, for å få en viss oversikt over hva døve kjemper for. Deretter brukte jeg hovedsakelig google scholar med søkeord som døv, rettigheter, CI, Cochlea Implantat, FN, CRPD, Norge og liknende ord. Grunnen til dette var for å samle inn teori, og finne ut hvilke teorier som lå ute. Det var tydelig at dette var et område som det ikke var skrevet mye om. Som gjorde at det var lite nyere teori som kunne brukes i oppgaven. Veileder hjalp meg med å referere til en forfatter og en nøkkelperson jeg kunne bruke. Forfatteren var Hilde Haualand (Ph.d.) som har skrevet en del tekster på dette området. Det som kan være en feilkilde med å ha med hennes tekster, er at hun selv er døv, og kan da være partisk. Nøkkelpersonen jeg fikk informasjonen til var Mary-Ann Grønås. Hun er spesialkonsulent på rådgivningskontoret for hørselshemmede og døvblinde i Bergen. Jeg fikk e-posten hennes, og spurte henne spørsmål angående døves situasjon i Norge i dag. Hun svarte på

alle spørsmålene med mye aktuell tekst. En feilkilde hun har, er at hennes jobb er å hjelpe døve. Så siden hun da hovedsakelig fokuserer på døves perspektiver, kan hun muligens ikke se på saken fra andre perspektiver. Jeg bruke Grønås en del, for å være et utgangspunkt for videre skriving. Grunnen til dette er at hun har mye kunnskap om situasjonen i dag. Da mye teori som jeg fant var noe utdatert, og dette område er et område som forandrer seg. Siden oppgaven skal handle om menneskerettigheter, måtte jeg også sette meg inn i Norske lover og CRPD. Dette var for å finne ut hvor disse ikke møttes. Med hjelp av Grønås fikk jeg et bra utgangspunkt, for å finne slike punkter. Jeg leste også på nettsider som hadde supplerende fakta. For å få informasjon som kunne styrke faglitteraturen jeg allerede hadde. I dialog med veileder, fant vi ut om noen teorier som kunne være aktuelle for oppgaven. Dette var Honneth (2008) og Askheim (2003). Disse var veldig aktuelle, for det handler om anerkjennelse og makt. Jeg hadde noen bøker om dette, og hadde tilgang til teori om dette på nett.

Med å kombinere både nettbasert teori, nøkkelperson og bøker fikk jeg en bred oversikt over et emne som det ikke var skrevet om særlig fra før. Men siden det var så lite, måtte jeg være kritisk til det jeg fant. Jeg var heldig med at veileder hadde mye kunnskap om emne, og kunne hjelpe meg med å finne teori. Styrkene med å bruke denne type metode for å samle teori er at det er en prosess. Jeg fikk noe informasjon fra et sted, som da ledet meg videre til noe annet. Dermed kunne jeg gå i dybden på de sakene fra forskjellige informasjonskilder. Svakheter er at med å gjøre det på denne måten kan man gå glipp av mye. Hvis jeg hadde gått tilbake til start, for å så finne ny teori, kunne oppgaven hatt mange mer perspektiver. Jeg ser at det hadde vært hensiktsmessig og hatt med flere perspektiver i teksten. Men igjen, så var dette et område det ikke var mye skrevet om i faglige tekster. Det var en del meninger og skrifter om det, men dette var som oftest personers egne meninger på forum og liknende.

3.0 Teori

Følgende teori er valgt ut for å gi en forståelse av døves situasjon og om menneskerettigheter. Først kommer litt om den Norske døvehistorien. Om hvordan det har vært opp gjennom årene. Deretter kommer det litt om døvekultur, og hvordan denne skiller seg ut fra andre kulturer. Så kommer det en del om CI og rettighetene til døve i Norge.

Etter dette handler det om Honneth sin anerkjennelsesteori, som er relevant da det er ofte anerkjennelse døve trenger i samfunnet i dag. Til slutt handler det om empowerment, som går ut på å gi makten eller gi tilbake makten til de døve.

3.1 Døves historie

Tidlig på 1800-tallet var det ingen døveskoler i Norge. Den første døveskolen i Skandinavia var i København og senere kom det en i Stockholm. Det var ingen kvalifiserte lærere til å starte en slik skole i Norge, og det var dyrt å sende døve barn til disse skolene. Men i 1810 ble en gutt med navn Andreas Christian Møller sendt til Danmark og fikk gå på døveskole. Når han var ferdig med utdanningen kom han hjem og underviste noen få barn i Trondheim. Han fikk deretter mer erfaring med å jobbe som lærer i København, sammen med andre døvelærere. I 1825 fikk Møller og hans familie medhold i å starte en døveskole i Trondheim, som ble den første døveskolen i Norge. I 1849 kom den andre døveskolen i Oslo, og året etter kom det en i Bergen og en i Kristiansand. Den første døveforeningen i Norge ble stiftet i 1878, som kjempet for døve i Norge. I 1881 kom Abnormskoleloven. Denne gjorde det slik at alle barn som hadde spesielle behov fikk rett og plikt til å gå på skole. Dette gjorde at det kom flere døveskoler i landet. Døve elever ble etter 1893 delt inn i forskjellige grupper, og forskjellige skoler, etter hvor gode evner de hadde. Noen av gruppene fokuserte bare på tegnspråk, mens andre fokuserte bare på tale. Etter at det viste seg at å bare lære talespråk for døve ikke viste bra resultater, ble tegnspråk brukt litt mer i opplæringen for den gruppen som lærte bare talespråk. (Norsk Døvemuseum, u.d)

Under krigstiden ble det dårlige kår for elevene på døveskolene, og flere skoler ble lagt ned. Etter krigen ble Lov om spesialskoler implementert i Norge. Denne loven ga døve rett til å ta videre skolegang og yrkesopplæring. Dette medførte at det ble etablert mange nye spesialskoler i Norge. På 1960-tallet ble det mer vanlig med egne hørselsklasser på forskjellige skoler i landet. Dermed trengte ikke døve barn å reise langt bort for å gå på skole, og kunne bo hjemme. På denne tiden var det en stor kamp om å få bruke tegnspråk i skolen i større grad, noe som tidligere hadde blitt skjøvet til siden fremfor å lære norsk talemåte. Forskning dokumenterte på 80-tallet at tegnspråk måtte regnes som et eget språk, og kurs for lærere som lærte seg tegnspråk måtte forandres. De hadde opp til da lært seg det som vi i dag kaller «tegn til tale», som er en mer norsk-språklig kommunikasjonsform. (Norsk Døvemuseum, u.d)

I dag er det mellom 250.000 og 300.000 hørselshemmede i Norge. Av disse er det mellom 3500 og 4000 som er døve. (Store Medisinske Leksikon, 2020)

3.2 Døves kultur

Haualand (2007) viser til Breiviks (2000) forståelse av døvekultur og døvesamfunn. Han skriver om at døvekultur/døvesamfunn, i motsetning til andre kulturer og samfunn ikke har en geografisk opprinnelse. Døves kultur og samfunn går over alle nasjonale grenser, og de er ofte spredt over hele verdenen. Mange døve bor langt bort fra hverandre, og møtes av og til. Disse møteplassene er også ofte midlertidige og forbigående, men døvesamfunnet fortsetter å eksistere til tross for dette. Døvekultur er, ifølge Malmquist og Mosand (1996), knyttet opp til identitet, historie og tilhørighet til et felles språk

3.3 Cochleaimplantat (CI) og Rettigheter

CI står for Cochleaimplantat, og er et teknisk hjelpemiddel som gir lydopplevelse for personer med stort hørseltap. Ved bruk av CI opereres en elektrode inn i det indre øret. En mikrofon mottar lyder og sender dem til en mottaker som er operert inn i cochlea. Lyden blir da sendt til nervene i hjernen og hjernen tolker dette som lyd- (Statped, 2017).

Flere døve er skeptiske til bruken av CI. Grunnen til dette er at de er redd for at tegnspråket skal forsvinne fra dagens samfunn. Derfor vil de at tegnspråk skal prioriteres fremfor norsk. Thorbjørn Johan Sander (2008) skriver om CI, læring av tegnspråk og norsk. Han stiller seg kritisk til å fremme opplæringen av tegnspråk fremfor vanlig norsk, til personer med CI. Meningene hans er at det er en fare for at norsk blir satt til side, når barn skal lære språk. Ifølge Sander er det slik at når tegnspråk blir så sterkt fremmet, gjør det at barn med CI som kunne ha lært seg godt norsk ikke får den muligheten.

Mary-Ann Grønås ved Bergen kommune rådgivningskontor for hørselshemmede og døvblinde forteller om sitt syn på CI. Ifølge Grønås er det opp til personen selv, om nytten av CI. Noen er veldig fornøyd med CI og bruker dem hele tiden. Mange sier også at de bruker tegnspråk en del, siden at CI ikke brukes i regn og sportsaktiviteter med tanke på støt. Det er også en risiko for at CI går tom for strøm, og dermed må tegnspråk brukes. Når de har tegnspråk, har de alltid et språk å bruke tilgjengelig. Andre har ikke nytte av CI i det hele tatt og er dermed avhengig av tegnspråk.

Grønås forteller at døveskolene har blitt bygget ned etter at CI kom som en mulighet. Siden barn med CI ikke lengre blir regnet som døve, blir foreldre til barn med CI fortalt at de ikke trenger tegnspråk, fordi de da kan forstå og snakke muntlig. Så når døveskolene forsvinner blir en viktig arena for tegnspråk borte, og muligheten til å ta del i døvesamfunnet blir vanskeligere. Grønås forteller om samlinger for døve, som arenaer for tegnspråk, men disse er ofte ikke nok til å knytte relasjoner til andre døve. Et problem er ifølge Grønås, at døveforeninger mister de yngre generasjonene, og at de dermed i fare for å forsvinne. Dette kan mulig grunnes i at det er flere yngre som får CI.

Grønås forteller om rettigheter i Norge for døve, at døve har i utgangspunktet de samme rettighetene som alle andre, men i praksis har de ikke det. Samfunnet mangler kunnskap om muligheter til kommunikasjon og informasjon, slik at døve kan ta del på lik linje med andre borgere. Døve har rett til å ha tolk når det kommer til daglige gjøremål, skole og arbeid (Folketrygdloven §10), men problemet her er at tolker jobber i kontortid. Så etter kontortid er det ikke gratis tolk tilgjengelig, bortsett ved akutte nødstilfeller. Dette vil si når døve vil gjøre sosiale, politiske, kulturelle og atletiske aktiviteter har de ikke tilgang til tolk, med mindre de hyrer en privat tolk. Det er også et problem med tolk når det kommer til helseinstitusjoner. Da er det ikke NAV som dekker tolk, men institusjonen selv som betaler for dette. Dette er dyrt for institusjonene og dermed blir det bare leiet inn få timer i uken, for legebesøk og lignende. Slike situasjoner kan føre til at døve kan føle seg ekskludert fra informasjon og kommunikasjon som alle i Norge har rett til.

En stor utfordring i døvesamfunnet i Norge i dag som Grønås forteller er den allmenne forståelsen av døves situasjon og deres livsbetingelser. Dette er spesielt i helse- og tjenesteapparatet. En annen utfordring er arbeid. Mange arbeidsgivere er ikke villige til å ansette døve, noe som gjør at døve er en gruppe som har høy arbeidsledighet.

3.4 CRPD

Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) er på norsk Konvensjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Denne er lagd av Forente Nasjoner (FN). FN ble etablert i 1945 etter den andre verdenskrig, for å organisere verden slik at det sikres fred. Konvensjon betyr overenskomst eller traktat, men også vedtatt eller alminnelig anerkjent retningslinje, regler eller norm. FN har flere konvensjoner, som for eksempel

Kvinnekonvensjonen og, - Barnekonvensjonen. CRPD har hensikt å styrke menneskerettighetene og dermed forholdene for mennesker med nedsatte funksjonsevner i verden. Den består av femti artikler. Innholdet i CRPD var klart i 2006 og kom i kraft i 2008. Norge ratifiserte CRPD i 2013 (Regjeringen, 2020. a).

Verdens døveforbund (WFD) var en av de åtte største organisasjonene som var med å utforme konvensjonen (WFS, u.d). Det var spesielt artikkel 2 som forklarer definisjoner, artikkel 9 om tilgjengelighet, artikkel 21 om ytring-, meningsfrihet, - samt tilgang til informasjon, artikkel 24 om utdanning og artikkel 30 om deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyelser og idrett som WFD tok del i å lage. Norge ratifiserte CRPD i 2013, men den er ikke blitt implementert i Norsk lov. Dette er noe Norge har blitt kritisert av fra FN i rapporten om CRPD (Regjeringen, 2019). Begrunnelsen gitt av Norge er at det som står i CRPD blir allerede dekket av Norske lover. Dette stiller flere seg kritisk til. Norges Døveforbund (2015) skrev et innspill til Norges rapport til FN angående CRPD. Døveforbundet tok for seg artiklene i lys av rapporten, og kommenterte dem. I artikkel 2 skrev Norges Døveforbund at rapporten skrives på en slik måte at døve ikke blir regnet som en språklig gruppe, og kommer bare under kategorien funksjonshemmede. I artikkel 9 kommenterte de at tolketjenester ikke dekker alle livsområder, og at det ikke er klare lovverk som bestemmer hvem som skal betale for tolk. Døveforbundet påpekte også at det ikke er noen klare løsninger hvordan tolketjenesten skal være i akutte situasjoner. Videre kommenterte de også at det ikke er noen bra løsninger når det kommer til sykehus og lege, da døve ikke kan få informasjon via telefon fordi SMS og e-post ikke kan brukes av helsepersonell. I artikkel 24 kommenterte de at det var flere familier som ønsket å få tegnspråklæring for sine barn, men siden mange mindre kommuner ikke oppfordrer til å få tegnspråkopplæring, flytter mange familier til andre kommuner for å få den opplæringen de ønsker. Dette med at det var så forskjellige behandling i forskjellige kommuner i Norge var en kritikk Norge fikk av FN.

3.5 Honneth

Alex Honneth er en tysk sosialfilosof som er kjent for sin anerkjennelsesteori, og hvordan anerkjennelse har betydning for utvikling av selvet. Opplevelse av anerkjennelse er en forutsetning for å kunne være et menneske. I følge Honneth (2008) handler anerkjennelse også om kommunikasjon (Honneth, 2008).

I sin teori om anerkjennelse som for øvrig kan anvendes både på individ- og gruppenivå, beskriver Honneth tre former for anerkjennelse i tre anerkjennelsessfærer. Disse formene er kjærlighet, rettighet og solidaritet som er knyttet til henholdsvis den private sfære, rettighetssfære og sfæren for sosial verdsetting. Teorien som kan brukes både på individ- og gruppenivå, går ut på at menneskers identitet er avhengige av relasjoner som er gjensidig anerkjennende. Den første og mest grunnleggende formen anerkjennelse er kjærlighet i den private sfæren, som har stor betydning for utviklingen av selvtiliten. Kjærlighet bygger opp personens selvtilit, og får dem i stand til å tro på egne behov, impulser og gir mot til å uttale egne behov. Det å føle seg elsket har en stor betydning for egen psyke.

Anerkjennelse ved rettigheter bidrar til å utvikle selvrespekt og respekt for andre. Det handler om å ha de samme rettighetene og pliktene som andre i samfunnet, for enkeltpersoner så vel som for grupper.

Den siste anerkjennelses-formen er solidaritet. Denne handler om ytelse og går ut på å oppleve at man anerkjennes for sitt bidrag til fellesskapet. Det å føle seg som en ressurs for samfunnet kan hjelpe med å føle seg anerkjent. Dette kan bidra til selv-verdsetting og potensiell selvrealisering.

De ulike sfærene og anerkjennelsesformene er ikke strengt adskilt fra hverandre, men har innvirkning på hverandre. De påvirker hverandre, pågår samtidig og bygger personens selvbilde (Honneth, 2008).

Honneth skriver at det motsatte av anerkjennelse er krenkelse. Krenkelse bryter ned personens selvbilde og psyke. I den private sfære kan krenkelse være omsorgssvikt, vold og overgrep. Dette påvirker utviklingen av selvet for personen. I rettighetssfæren handler krenkelse om at man ikke opplever å få de samme rettighetene og pliktene som andre i samfunnet. Dette kan skade personens selvrespekt og respekt for andre. I sfæren for sosial verdsetting handler krenkelse om degradering av selvet og sosial status. Dette fører til tap av selvrealisering og selv-verdsetting.

Honneth skriver også om hvordan krenkelse fører til kamper for anerkjennelse. Disse kampene har stor betydning for utviklingen av identiteten og selvet. Gjennom disse kampene kan man bygge opp igjen det krenkelse brøt ned. Målet med individers eller gruppers anerkjennelseskamper er alltid å oppnå anerkjennelse. I følge Honneth er kamper

om anerkjennelse også det som driver et samfunn fremover. Vi har et rettferdig samfunn dersom alle har rett til å kjempe for anerkjennelse (Honneth, 2008).

3.6 Empowerment

Begrepet empowerment handler om overføring av makt. Makten skal gis eller tas tilbake til avmektige. Hensikten med empowerment er å fremme menneskers kontroll og makt over egne liv, og dermed kunne bidra til økt samfunnsdeltakelse. Opprinnelsen av empowerment begrepet kobles ofte til den amerikanske borgerrettsbevegelsen på 1970-tallet, men kan også knyttes til kvinnebevegelsen og frigjøringsbevegelsen. I dag brukes empowerment mest i forbindelse med grupper eller personer i avmektige posisjoner. Dette kan for eksempel være homofile, barn, kvinner eller innvandrere.

Askheim (2003) skriver om empowerment begrepet. Det er et vanskelig begrep å beskrive, men han kommer med flere eksempler på tolkninger. Askheim viser til at Thompson (1993) beskrev det som å gi brukere makt. Gutierrez (1990 i Askheim, s104) skriver at empowerment er en prosess for å øke mellommenneskelig eller politisk kraft til at individer kan selv gjøre tiltak for å bedre deres livssituasjon. Braye og Preston-Shoot (1995 i Askheim, s105) prøvde å definere empowerment ved å dele det inn i fire elementer.

- Utvide personers evne til å ta effektive valg.
- Individer, grupper og/eller samfunn tar kontroll over deres situasjon og greier å nå målene sine, og dermed kan jobbe for å oppnå den beste livskvaliteten mulig for dem.
- Gi personer med funksjonsnedsettelse muligheter til å ha mer kontroll over sine liv, ha innvirkning på institusjoner, tilbud og andre situasjoner som påvirker dem, og ha makten over andre, og ikke bare være den som makt blir brukt imot.
- Hjelp personer å få tilbake makten de har hatt.

Det nærmeste norske ordet for empowerment er myndiggjøring, men ordet empowerment har blitt såpass kjent at det er dette som oftest blir brukt.

4.0 Drøfting

Denne delen av oppgaven er delt inn i to hovedspørsmål. Grunnen til dette er for å først kartlegge og drøfte posisjonen slik den er i Norge i dag. Den andre delen går ut på å se på hvilke muligheter som finnes for å arbeide videre.

4.1 I hvilken grad får døve i Norge oppfylt sine menneskerettigheter?

Grønås forteller en del om dette området. Med at i utgangspunktet har døve de samme rettighetene som alle andre, men i praksis skjer ikke dette. Grunnen til dette kan være kunnskapen til staten, om hvilke behov døve har nødvendighet for. Flere døveskoler blir stengt ned av staten, grunnet det er flere som velger å gå på ordinær skole. Noe som kan årsakes av at foreldre blir oppfordret til å fokusere på norsk talemåte for barna sine. Men det kan også være at foreldre ønsker at barna sine er så "normale" som mulig. Dette kan oppnås med å kunne lese lepper, og øve på å kommunisere med personer som har hørsel. Foreldre kommer i en usikker situasjon, og søker etter informasjon. Hvis de da får informasjon om ulike fremgangsmåter, vil dette skape usikkerhet, og muligens at foreldrene ikke tar det valget som er best for sitt barn.

Med CI blir tegnspråket minimert, og dermed blir den tegnspråkgruppen som ikke har mulighet for CI minimert. Det at døve uten CI er en så liten gruppe, gjør at de muligens blir nedprioritert. Med at staten og den generelle befolkningen ikke har nokk kunnskap om døve, vil dette ikke bli tatt opp i diskusjoner og tilrettelegginger, på grunn av at de er en så liten gruppe. Norsk døveforbund (2015) skriver også om hvordan kommunene er forskjellige, når det kommer til opplæring av tegnspråk. Med at mindre kommuner ikke oppfordrer til læring av tegnspråk, må familier flytte for å få den opplæringen for barnet de ønsker. Men som Sander (2008) skriver må man også se på hvordan med å fokusere på tegnspråk fremfor vanlig norsk talemåte, kan hindre de personene som har mulighet til å leve et liv med norsk talemåte forsvinner. Det at tegnspråk blir nedprioritert kommer ofte ut på økonomi og ressurser. Mindre kommuner har muligens ikke den kompetansen til å ha læringsmuligheter for tegnspråk. Men det er det at det er såpass forskjellig mellom kommunene, som gjør at Norge fikk kritikk fra FN om CRPD (regjeringen, 2019). I artikkel 24 2d av CRPD står det at personer med nedsatt funksjonsevne skal legges til rette for en effektiv utdanning. Med at dette ikke er tilgjengelig på alle skoler i Norge, går dette

imot konvensjonen. Det står også i artikkel 24 3b at det skal gjøres til rette for innlæring av tegnspråk, og fremme døvesamfunnets språklige identitet. Men når familier føler seg presset til å flytte for at barnet sitt skal lære seg tegnspråk, strider dette mot hva som er skrevet i denne artikkelen. Det er en vanskelig situasjon, da det muligens ikke er tilstrekkelig med lærere som kan gi denne læringen.

Grønås forteller også at det er flere arbeidsgivere som ikke ansetter døve. Dette kan være for den generelle befolkningen ikke vet hvordan de skal håndtere å ha en døv ansatt, eller at tiltakene de må ha på plass på arbeidsplassen er for dyre, og de ikke vet om de får dekket noe fra staten. Det kan også være på grunn av at arbeidsgivere ikke ønsker å ha en ansatt som ikke kan prate muntlig. På grunn av de vil kunne ha en dialog med sine ansatte, og hvis den ansatte ikke kan snakke muntlig, vil ikke arbeidsgiver kunne greie dette. Med at det er så lite kunnskap om døve generelt i samfunnet, forteller også Grønås om hvordan muligheten med tolk også påvirker døves hverdag. Med at det bare er på dagtid eller med nødstillfeller, mister døve muligheter for å delta i samfunnet som andre personer. Dette kan gjøre at de ikke føler seg anerkjent. Norges Døveforbund (2015) kommenterte Norges rapport til FN om CRPD. Her påpeker de flere aspekter de mener ikke Norge følger menneskerettighetene. I innspillet viser de til at døve ikke blir fremhevet som en egen gruppe, men heller under gruppen som funksjonshemmede. Dette setter lys på hvor mye mer kunnskap trengs om døve i Norge, og hvor lite døve kommer frem i slike saker.

Det at det også er ikke klare løsninger på hvordan tolketjenesten i Norge skal være, var også en kritikk Døveforbundet kom med. I artikkel 9 av CRPD står det at mennesker skal kunne delta fullt ut på alle livets områder. Med at døve ikke har tilgjengelig tolk på kveldstid, mister de da muligheten til dette, og hvis det blir leid inn tolk, er det ikke klart hvem som skal betale for dette. Dermed møter ikke staten kravene til CRPD. Døve får ikke tatt del i samfunnet på lik måte som alle andre. Det er heller ikke noen klare løsninger hvordan kontakt med lege og sykehus skulle være. Siden leger ikke kan sende resultater på e-post eller SMS, blir det vanskelig for dem å få vite resultatene. Dette er selvfølgelig for å hindre at informasjon skal komme på avveie, men det blir et hinder for døve. Samme med sykehus. Der det ikke er tolk til stede, må det leies inn eller familie komme inn og oversette. Dette kan stride mot artikkel 22 av CRPD, som omhandler privatliv. Der personopplysninger skal beskyttes. Hvis det må en person til for å være mellommann for den døve som får behandling, blir dette et brudd på denne menneskerettigheten. Med at det

ikke er noen bedre tiltak på plass, blir dette den beste muligheten. Men det kan virke nedverdiggende for de døve, med å få hjelp til dagligdagse oppgaver som dette. Med å måtte oppsøke hjelp til å gjøre enkle ting. Kan gjøre at personen føler seg som en byrde, til for eksempel familien og samfunnet. Med å få dem til å komme med han eller hun til legekantoret.

Med Honneth (2008) sin anerkjennelsesteori i rettighetssfæren, ser vi at døve ikke har de samme rettighetene som alle andre. Døve kan føle at de ikke har de samme rettighetene som alle andre, på grunn av tilgjengeligheten til for eksempel tolk. Hvis det er for eksempel et møte i borettslaget personen bor i på kveldstid. Må personen selv ordne med en tolk, for å ta del i møte. Dette kan gjøre at den døve personen føler at han ikke har de samme rettighetene som de andre til stede. Dette går mot det som er anerkjennelse på rettighetssfæren. Døve kan føle en krenkelse mot selvrespekten deres, som kan ødelegge utviklingen av individet. Det kan også være en krenkelse mot respekten til andre. Med at det føles som forskjellig behandling mellom mennesker, kan dette skape dårlige relasjoner mellom partene. Det blir kamper for å oppnå anerkjennelse for den døve i slike situasjoner.

I den private sfæren skriver Honneth (2008) at handler om kjærlighet, og føle seg elsket. Med at det ikke er mange som kan deres tegnspråk, er dette et noe vanskelig område å få relasjoner på. Man har selvfølgelig familie som mest sannsynlig har lært seg tegnspråk, men for alle andre personer blir det en barriere i form av språk. Man mister mange muligheten til å få venner og skape relasjoner med andre på grunn av dette. Som Hualand (2007) skriver om døvekultur, er dette en kultur som er sprett over hele verden, og møtes bare av og til. Så hvis man er døv og bor i mindre byer, er det mulig at de ikke har mange å prate med. Grønås forteller at arenaer for å møte andre døve ofte ikke er nokk til å skape relasjoner til andre døve. Dette kommer veldig an på personen selv, og hvor han eller hun bor. Hvis det personen bor i en større by, kan det være mye større muligheter for å møte andre i den samme situasjonen som seg selv. Men som Grønås sier minsker den yngre generasjonen i døveforeninger. Dette kan grunnes CI eller at det ikke er så spennende for yngre å ta del i en organisasjon der mesteparten er eldre, og de vil heller søke andre som er rundt den samme aldre som seg. I Artikkel 30 av CRPD står det at personer med nedsatt funksjonsevne skal få støtte til å ta del i sitt eget kulturelle miljø. Altså få oppfordring til å ta del i døvekulturen. Men når for eksempel mange av døveskolene har forsvunnet fra

Norge, forsvinner også arenaer der døve kan møtes for å skape relasjoner. Det blir vanskelig å finne personer som er i samme situasjoner som seg selv.

4.2 Hvordan kan døve i Norge i større grad få oppfylt sine menneskerettigheter?

Som skrevet i forrige del blir det ofte kamper for anerkjennelse for døve. Dette kan grunnes av at det er språkbarrierer mellom partene som skal samarbeide, og dermed blir døve nedprioritert. Med det Askheim (2003) skriver om empowerment, er det et begrep som brukes for personer eller grupper i avmektige posisjoner. Det handler om å kunne gi makten til disse, for at de selv kan få økt samfunnsdeltakelse. Med å gi dem muligheten til å kunne få kontroll over sine egne liv. Dette kan være en utfordring da det er språkbarrierer. Men det kan muligens løses med tolk, men som det har blitt skrevet tidligere er dette et område som det ikke er noen klare retningslinjer for. Med klarere retningslinjer, og et bedre tilbud kunne dette vært bedre for de døve. En annen løsning som Sander (2008) setter i lys, er å få bedre opplæring for dem som har muligheten til å lære seg norsk. Da han mener at det blir for stort fokus på å lære tegnspråk. Dette kan redusere personer som trenger mer støtte senere i livet, men det kan ha negative konsekvenser for de som ikke har denne muligheten. Da fokuset blir forandret, og det kan hende at den gruppen blir glemt. Et annet alternativ kan være å fokusere mer på teknologi. De siste årene har det kommet gode hjelpemidler for å hjelpe døve i hverdagen. Et eksempel på dette er facetime eller liknende video telefon. Her kan man kommunisere fritt på tegnspråk, og man trenger ikke bruke tekst. Det er ikke sikkert alle liker å bruke slik teknologi, siden det ikke er det samme som å være i samme rom. Men det er en teknologi som kan utvikle seg, slik at døve kan ha en tolk tilgjengelig, selv om de ikke er på samme sted.

Grønås forteller at den allmenne forståelsen av døves situasjon og deres livsbetingelser er en utfordring. Med at det er så lite informasjon, blir døve ofte ikke hørt, eller folk generelt ikke vet hva de trenger. Det kan da være viktig å få denne informasjonen ut til folket. De som har mest kunnskap om situasjonen mest er de døve selv. Så da å komme med en måte der døve kan bli hørt av den generelle befolkningen, helsevesenet og i politikken, kunne vært en start for å få en forandring. Dette kan være en utfordring da døvesamfunnet er en relativt liten gruppe i forhold til andre grupper som er større, og har mer muligheter for å

utrykke seg selv. Derfor trenger døve noen som bistår i deres kamp, for å få deres stemmer ut. Dette kan for eksempel være familie eller helsepersonell som uttrykker sine meninger i medier, eller påvirker politikere til å drøfte dette. Det kan også være og involveres i døveforeninger, som allerede kjemper deres sak. Med å ta del i slike organisasjoner kan det være enklere for å få saker gjennom. Men som Grønås skriver minsker deltagelsen av den yngre generasjonen i disse foreningene. Det kunne da vert aktuelt og arbeidet for å skape arenaer der unge døve kunne møtes. Dette kunne ha vert aktivitetsgrupper, eller bare generelle møter der unge døve kan møtes og være med andre som er i samme situasjon. Dette kan øke døvekulturen, og gjøre det slikt at yngre døve kan få venner, og bli anerkjent på den private sfæren. Det vil også da bli enklere å stå frem, hvis man er flere sammen. Med å jobbe for at unge døve skal bli mer politisk engasjert, og vise at selv om de ikke har hørsel. Kan stemmene deres påvirke situasjonen de er i.

I oktober 2019 sendte Norsk døveforbund inn forslag til ny språklov sammen med andre organisasjoner. Disse lå til grunn når det kom et nytt lovforslag til språkloven i mai 2020 (Regjeringen, 2020. b). Dette blir empowerment da man jobber for å gi makten til de døve, som deretter kan leve mer selvstendige liv. Dette med at Norsk døveforbund sendte inn slike forslag, og at det påvirker politikken er et godt eksempel for andre personer i liknende situasjon. Andre døve som ikke er særlig involvert i organisasjoner, kan se at å gjøre dette kan påvirke situasjonen sin. Det er også positivt å se at politikerne hører på disse organisasjonene, og gjør endringer på grunn av dette. Dette kan også påvirke andre grupper mennesker i avmektige situasjoner. Hvis vi ser på andre grupper mennesker i avmektige situasjoner, er det flere eksempler hvordan de har fått gitt makten til brukerne. Helt med prosjektet er et slikt eksempel. Dette er en stiftelse som jobber for å skaffe mennesker med utviklingshemming arbeidsplasser. Grønås forteller at dette med arbeidsplasser er en utfordring for døve i Norge. Resultatet fra Helt med som de selv oppgir er at det er 84 personer som har fått fast jobb siden de startet, men målet er å ha tusen Helt med arbeidsplasser innen 2027 (Helt med, u.d). Dette kunne vert noe som kunne vert aktuelt for døve. Da det hadde vært noen som visste hva de døve trenger, og har muligheter for å hjelpe med å finne arbeidsplasser for dem. På den andre siden, kan det virke nedverdiggende at man må ha noen som hjelper seg inn i arbeid. Det er en mestringsfølelse av å skaffe sin egen jobb, og man får en følelse av selvstendighet med å ordne dette selv. Men med at det er en utfordring å få en jobb, vil dette muligens veie dette ut.

En annen måte å styrke døves rettigheter i Norge på er å anerkjenne deres tegnspråk. De fleste døve har tegnspråk som morsmål, og norsk som deres andrespråk. Dermed kan det være utfordrende å kunne lese og skrive på norsk, siden det ikke er det språket de kan best. Derfor er det veldig viktig å fremme tegnspråket. Et tiltak som kan settes i gang for å styrke både tegnspråkets status, og skape en større mengde av personer som kan tegnspråk i samfunnet. Dette er å få tegnspråk som et alternativ som valgspråk på ungdomskolen, på lik linje med spansk, tysk og fransk. Med at det blir flere personer som kan tegnspråk, eller kan forstå noe, blir det enklere for døve å kommunisere med flere personer i samfunnet. Selv om det ikke gjør det slik at det er mange som kan tegnspråk, vil det fortsatt da fremme tegnspråket enda mer. Det kom et nytt lovforslag i mai 2020 som styrker tegnspråkets plass i det norske samfunnet, med at det får sin egen del i språkloven. Dette er et stort steg for døves kamp for anerkjennelse i Norge. Gitt at denne loven går gjennom. Dette vil føre til at tegnspråkbrukere får mer rettigheter enn de hadde tidligere (Regjeringen, 2020. b).

5.0 Konklusjon

Vi ser at Norge i dag ikke greier å følge alle rettighetene CRPD inneholder. Med at det ofte er ulikheter mellom kommunene, og ikke gode nokk løsninger på tjenester som for eksempel tolk. Det er en uvitenhet i samfunnet som gjør det slik at det ikke er mange som vet hva døve trenger, dermed så blir de ofte oversett. Tegnspråkets status er heller ikke like anerkjent som andre språk i Norge. Det er derfor viktig å fortsette å kjempe kamper for at døve personer skal få ha de menneskerettighetene som CRPD kommer med. Dette kan gjøres med å bli medlem av foreninger eller være en politisk aktør for døve. Med å spre kunnskap om hva døve trenger av hjelp, og hvordan de ikke får alle sine menneskerettigheter. Kan gjøre at kampen blir enklere for å oppnå menneskerettighets kravene. Men som vi ser er det muligens på bedringens vei. Med den nye loven som det ser ut til å gå gjennom, vil døve få mer rettigheter enn tidligere. Dette er gitt at den går gjennom. Tegnspråket vil få en mer promonent plass i samfunnet og i loven. Denne kom frem på grunn av at personer og organisasjoner gikk frem, og fortalte at det måtte bli en forandring.

6.0 Litratur

Askheim, Ole Petter. 2003. *Fra normalisering til empowerment*. Oslo: Gyldendal akademisk

FN-sambandet. 2019. *FNs Historie*. Lest 02.05.2020 <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-historie>

Folketrygdloven. *Lov om folketrygd av 1. mai 1997 nr. 5*
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-02-28-19>

Haualand, Hilde. 2007. *The significance of sacred occasions for the deaf community*. I *Disability in local and global worlds*. Redigert av Benedicte Ingstad og Susan Reynolds Whyte. Side: 33. Berkeley, Los Angeles og London: University of California press

Helt med. *Stiftelsen Helt med*. Lest: 14.05.20. <https://heltmed.org/stiftelsen-helt-med>

Honneth, Alex. 2008. *Kamp om anerkjennelse: Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax.

Malmquist, Ann Kristin og Nora Edwardsen Mosasnd. 1996. *Se mitt språk!* Bergen: Døves forlag AS

Norges døveforbund. 2015. *FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD)- høring*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/91175d51f70d4aa495f9317eacacf324/norges_doveforbund.pdf

Norsk Døvemuseum. *Norsk døvehistorie*. Lest: 19.04.2020. <https://norsk-dovemuseum.no/norsk-skolehistorie>

Regjeringen. 2019. Norge har mottatt anbefalingene fra CRPD-komiteen.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-har-mottatt-anbefalingene-fra-crpd-komiteen/id2641605/>

Regjeringen. 2020. a. FN-konvensjonen om rettar til menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD) [https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-inkludering/likestilling-og-inkludering/konvensjoner/fn-konvensjonen-om-rettar-](https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-inkludering/likestilling-og-inkludering/konvensjoner/fn-konvensjonen-om-rettar-til-menneske-med-nedsett-funksjonsevne-crpd/id2426271/)

[inkludering/likestilling-og-inkludering/konvensjoner/fn-konvensjonen-om-rettar-til-menneske-med-nedsett-funksjonsevne-crpd/id2426271/](https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-inkludering/konvensjoner/fn-konvensjonen-om-rettar-til-menneske-med-nedsett-funksjonsevne-crpd/id2426271/)

Regjeringen. 2020. a. FN-konvensjonen om rettar til menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD)

<https://www.regjeringen.no/contentassets/26633b70910a44049dc065af217cb201/konvensjon-om-rettiighetene-til-mennesker-med-nedsatt-funksjonsevne.pdf>

Regjeringen. 2020. b. *Historisk språklov*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/historisk-spraklov/id2702234/>

Sander, Thorbjørn Johan. 2008. *Barn med cochleaimplantat må sikres fullverdig opplæring i norsk*. <https://tidsskriftet.no/sites/default/files/pdf2008--943.pdf>

Statped. 2017. *Hva er et cochleaimplantat (CI)*. Oppdatert 20.03.2017.

<https://www.statped.no/horsel/tilrettelegging/hva-er-et-cochleaimplantat-ci/>

Store medisinske leksikon. *Hørselshemming*. Oppdatert 2020.

<https://sml.snl.no/h%C3%B8rselshemming>

Wfdeaf.org. *CRPD*. Lest 08.04.20. <https://wfdeaf.org/our-work/crpd/>